

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Razumkov
centre

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки
Липень 2024

I.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА: ГОЛОВНІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Липень 2024 р. став третім місяцем поспіль найбільш запеклих боїв російської війни з огляду на повідомлення про **втрати противника** у живій силі та техніці. «Вікно можливостей», сприятливі погодні умови та політичні фактори очевидно підштовхували російське військове керівництво до форсування наступальних операцій, не звертаючи увагу на відповідність затрачених ресурсів та отриманих результатів. Українські Сили оборони спромоглися унеможливити реалізацію найгіршого сценарію, не допустивши прориву фронту, але й не зупинили постійного просування противника.

На тлі «переможного поступу» росії та відсутності реалістичних і обґрунтованих планів (**стратегій**) перелому ходу війни на користь України, набирають популярності різні ініціативи переговорів про припинення вогню. При цьому, ультимативні вимоги росії залишаються незмінними і несумісними ні з Мирним планом України, ні з пропозиціями інших потенційних посередників, принциповим пунктом яких є виконання Статуту ООН, зокрема, стосовно відновлення територіальної цілісності України.

БОЙОВІ ДІЇ

Станом на кінець липня – третього місяця весняно-літньої кампанії – можна констатувати, що російський наступ ще не досягнув кульмінації, але його результати є очевидно далекими від запланованих. Російське військове керівництво намагалося максимально скористатися «вікном можливостей» або ж додатковими перевагами, отриманими через затримки американської допомоги та критичні проблеми з мобілізацією людського ресурсу в Україні. **Головним завданням**, що стояло перед Силами оборони України в липні, було стримування наступальних дій противника та завдання йому максимальних втрат у **живій силі та техніці**.

Головні наступальні зусилля росіян були зосереджені на східній ділянці фронту задля виконання завдання повного захоплення території Донецької та Луганської обл. Відповідно, найбільш інтенсивні бойові дії відбувалися саме цій ділянці фронту (від Куп'янська до межі Донецької та Запорізької обл.). Захоплення **Покровська** наразі є пріоритетною ціллю для росіян і саме на цьому напрямку зафіксовані найбільші просування. На Харківському напрямку противник безуспішно намагався реалізувати завдання створення буферної зони на межі з Белгородською обл., а також наближення до м. Харків на дальність пострілу ствольної артилерії. На півдні росіяни досягли тактичних успіхів в районі н. п. Роботине, захоплення якого мало для них ще й символічне значення з точки зору нівелювання результатів українського контрнаступу у 2023 р. Північний кордон не відображається на картах як лінія фронту, але там також відбуваються постійні обстріли та **диверсійно-розвідувальні дії**.

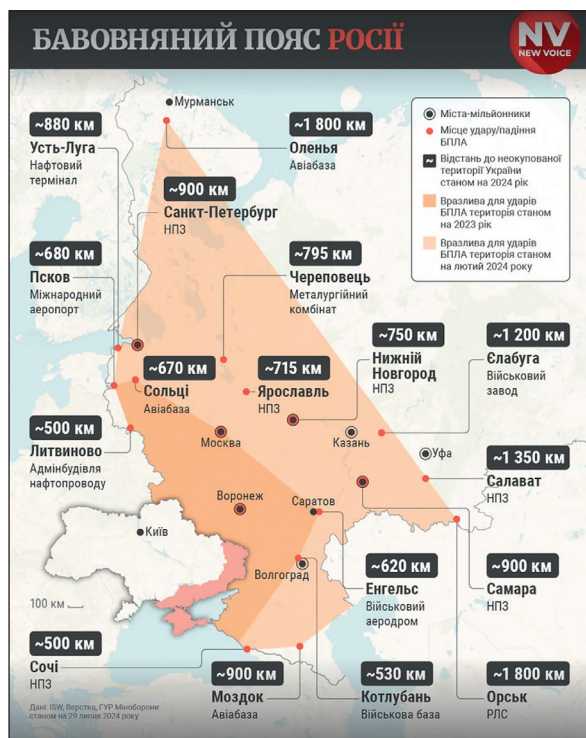
Отже, станом на кінець липня, російська сторона утримувала **ініціативу** на полі бою, володіючи значною **перевагою** у живій силі, основних видах озброєнь та кількості артилерійських боєприпасів, але наразі складно надати об'єктивну оцінку його спроможностей до здійснення у найближчій перспективі наступальних операцій оперативного стратегічного рівня. Водночас даються взнаки помилки української влади у плануванні та здійсненні мобілізаційних заходів, що позначається на можливості противника повільно просуватися вперед на окремих ділянках фронту. Найбільш критичною є перевага противника у повітрі та в засобах дальнього враження, що дозволяє завдати масованих повітряних ударів не лише по позиціях українських Сил оборони в тактичній та оперативній зоні, але й, фактично, по будь-яких військових і цивільних

об'єктах на всій території країни. Російсько-українську війну доволі часто називають «війною дронів». Кількість запущених Україною дронів дальнього радіуса дії у липні (520) вперше перевищила російську (426), але загальна перевага у повітряних спроможностях дальнього враження залишається на боці росії. Домінування в повітрі в комбінації з перевагою в живій силі (кількість та байдужість до втрат) є ключовим фактором уможливлення тактики повзучої окупації.

та свідчення зростаючих проблем в нарощуванні людського ресурсу без чергової хвилі мобілізації (див. нижче), що ставить під сумнів висновки про наперед визначений результат війни і, відповідно, позицію прибічників компромісу задля умиротворення агресора.

В середині липня командування російського чорноморського флоту (ЧФ) **вивело останній бойовий корабель** із Севастополя, визнавши тим самим не лише втрату функціональної спроможності ЧФ в західній частині акваторії Чорного моря, але й нездатність забезпечити захист головної бази ЧФ. На думку **західних оглядачів**, це може стати знаковою подією поступової втрати російського контролю над півостровом і персональної поразки для путіна з огляду на створену ним гіпертрофовану значимість Криму для росії.

Російські спецслужби доволі уміло використовують нестандартні підходи для ведення підривної діяльності російських спецслужб на території України. Останніми місяцями практично щоденно фіксуються випадки умисних **підпалів військових автомобілів** у тилкових містах України. Відео підпалів як «свідчення внутрішнього спротиву» активно використовується російськими пропагандистами. В більшості випадків зловмисники були завербовані через соцмережі та їх головною мотивацією було швидке отримання прибутку задля, зокрема, погашення значної мікрокредитної заборгованості. Журналістське **розслідування «Схеми»** виявило одну з мереж мікрокредитних організацій, власники якої є громадянами рф і, відповідно, володіють персональними даними тисяч боржників.

За словами Головнокомандувача ЗСУ генерала О. Сирського, загальна чисельність російських військ, розгорнутих у зоні бойових дій становила 520 тис. осіб, а на кінець 2024 р. противник планує нарощування своїх сил до 690 тис. Для реалізації цих планів необхідно не лише мобілізувати 170 тис. осіб, але забезпечити компенсацію бойових втрат, які сягають орієнтовно 30 тис. загиблих і поранених щомісячно.

На даному етапі збройного протистояння, який розпочався близько року тому і характеризується як «війна на виснаження», кращі шанси на перемогу має зазвичай сторона, яка володіє більшими людськими та матеріальними ресурсами. Однак протягом місяця з'явилися **оновлені оцінки** російських ресурсних можливостей ведення затяжної війни

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Публічний скандал навколо генерала Ю. Содоля (одного з найвищих посадовців Сил оборони) створив прецедент і спричинив широку **дискусію** стосовно кадрових проблем та їх вирішення шляхом публічного розголосу. Після цього були оприлюднені ще кілька випадків «невдалих кадрових рішень» стосовно призначення на посади професійно непридатних командирів або ж необгрунтованого (на думку підлеглих) зняття **«реально толкових командирів»**.

До вирішення української проблеми мобілізації долучилися сусідні країни. Згідно

з підписаною 8 липня двосторонньою українсько-польською **безпековою угодою**, передбачене створення в Польщі добровольчого Українського легіону (з можливою участю іноземців). Набір добровольців здійснюватиметься консульськими установами України, а польська сторона спільно з іншими партнерами забезпечує оснащення та тренування Легіону на своїй території. За **словами** офіційного представника МО Польщі, «такі військові після закінчення служби на фронті матимуть право повернутися до Польщі». Ініціативу Польщі також підхопила **Чехія**.

МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ (ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ)

Ключовою міжнародною подією липня став саміт НАТО у Вашингтоні. Цього разу, на відміну від попереднього саміту, очікування офіційного Києва були більш реалістичними, а результати — переважно очікуваними. Вкотре було чітко підтверджене суверенне право України на набуття повноправного членства в Альянсі та опосередковано — неготовність обох сторін до такого рішення. Слід зазначити, що «чергова» фраза у тексті **Декларації** Вашингтонського саміту «Майбутнє України — в НАТО», можливо не мала б великого значення за інших обставин, але в цьому випадку — це очевидно була чітка відповідь на путінські **ультиматуми**.

В практичному плані, низка країн-членів і партнерів оголосили про нові **пакети допомоги** і НАТО, як організація, — про **зобов'язання з довгострокової підтримки України**. Союзники узгодили новий **план** із координації військової допомоги Україні, згідно з яким створюється командування у Вісбадені, що в Німеччині. Завданням командування буде координація та планування безпекової допомоги Україні, в т. ч. навчання особового складу та ремонту військової техніки та обладнання. Нова ініціатива діятиме паралельно з форматом «Рамштайн» (Група з координації оборонної допомоги) і зосередиться на короткострокових цілях, а «Рамштайн» — на довгостроковій модернізації та зміцненні оборонних спроможностей України. Однією з політичних цілей, що переслідується створенням нової структури під егідою НАТО, є перерозподіл тягаря між союзниками та **страхування ризиків** зміни політики США після президентських виборів, або ж у разі приходу до влади в інших державах-членах НАТО популістських, праворадикальних чи крайніх лівих сил, або ж дружніх із путіним лідерів.

Німецька компанія Rheinmetall оголосила про отримання замовлення на спорудження **заводу з виробництва боєприпасів** на території України. Будівництво підприємства розпочнеться у третьому кварталі поточного року, а випуск продукції — протягом наступ-

них 24 місяців. Створення спільних підприємств оборонної промисловості в Україні є одним із елементів зменшення залежності від зовнішньої допомоги та зміцнення оборонних спроможностей у довгостроковій перспективі. Слід зазначити, що залучення міжнародних компаній до співробітництва з Україною пов'язане не лише з економічними інтересами (фінансовими прибутками та ризиками), але й безпековими загрозами від підривної діяльності російських спецслужб. За повідомленням CNN, американські та німецькі спецслужби попередили замах на генерального директора концерну Rheinmetall А. Паппергера, зазначивши, що замах був організований кремлем. Міністр закордонних справ ФРН А. Бербок визнала, що цей випадок є ще одним свідченням ведення росією гібридної війни проти країн Заходу.

Представники Комісії зі стратегії нацоборони США, які виступали під час слухань в комітеті Сенату зі збройних сил, заявили про відставання США від Китаю в «багатьох воєнних галузях або таких сферах, які можна використати на військові потреби», та перевищення воєнних спроможностей геополітичного альянсу Росії, Китаю, КНДР та Ірану над спільними можливостями США та європейських партнерів. Визнано також провал стратегії США з недопущення партнерства між Москвою та Пекіном та заявлено про необхідність нової оборонної стратегії навколо цього «доконаного факту».

Китай, у відповідь на неодноразову критику стосовно підтримки російської агресії проти України, ухвалив рішення про запровадження жорстких обмежень на експорт дронів, комплектуючих та низки інших товарів, що можуть використовуватися у військових і терористичних цілях. Такі обмеження (набувають чинності з 1 вересня 2024 р.) можуть вплинути на бойові спроможності як росії, критично залежної від поставок з Китаєм, так і на прямий доступ України до китайських дронів та комплектуючих.

Росія

Свідченням зростаючих проблем в нарощуванні людського ресурсу без чергової хвилі мобілізації є постійне підвищення грошових бонусів для «добровольців» на т. зв. СВО. Керівники російських регіонів, намагаючись виконати рознарядку кремля, вимушені постійно збільшувати суми одноразових виплат, середній розмір яких зріс у 80 разів порівняно з липнем 2022 р., а максимальна сума сягнула понад \$22 тис. Окрім того, окремі регіони запровадили грошову винагороду тим, хто вмовить кандидата на підписання контракту. Підписання контракту на війну для багатьох росіян є порятунком від проблем із кредитною заборгованістю та звільненням від чи пом'якшенням відповідальності за адміністративні порушення та важкі злочини. За окремими оцінками, війна в Україні коштувала російському бюджету 10 трлн рублів у 2022-23 рр. і може сягнути такої ж суми за підсумками 2024 р. з огляду на постійно зростаючі витрати, зокрема на особовий склад.

Отже, аналіз найбільш важливих подій, політичних заяв та рішень дозволяє зробити наступні висновки:

✓ Українські Сили Оборони унеможливили реалізацію найгіршого сценарію, не допустивши прориву фронту, але наразі не в змозі зупинити російський «повзучий» наступ;

✓ ультимативні вимоги росії залишаються незмінними та несумісними ні з Мирним планом України, ні з пропозиціями інших потенційних посередників, принциповим пунктом яких є виконання Статуту ООН, зокрема, стосовно відновлення територіальної цілісності України;

✓ на тлі «переможного поступу» росії та з огляду на перспективи затягування війни, або ж примусу до мирних переговорів, Україна нагально потребує формування реалістичної та обґрунтованої стратегії перелому ходу війни.

II. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Зовнішньополітична картина липня складалася з різноспрямованих подій і тенденцій, що посилювало нестабільність на глобальному і регіональному рівнях. Зокрема, на фоні складних внутрішніх процесів в США, пов'язаних з президентськими виборами, зростанням конфліктності в різних регіонах світу, тривалою небезпечною поляризацією світової спільноти. Як наголошувалося у попередніх моніторингових дослідженнях, конфронтація між альянсом демократичних країн і табором авторитарних держав є нині одним з головних світових трендів.

МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ І ПОДІЇ

Виборчий процес у США набув складного і важко прогнозованого характеру. 21 липня Дж. Байден заявив про вихід із президентських перегонів, підтримавши кандидатуру віцепрезидентки США К. Гарріс на майбутніх виборах. Нині К. Гарріс – фактично єдиний кандидат у президенти від Демократичної партії.

Ситуація, що склалася, викликає питання щодо зовнішньополітичного курсу нового керівництва США в цілому і позицій Вашингтона щодо НАТО зокрема. Також серед ключових проблем – подальша американська політика на українському напрямку. У цьому плані привертає увагу те, що Джо Байден вже 22 липня підписав **Меморандум** про делегування міністру фінансів і держсекретарю президентських повноважень з виконання Закону «Про відновлення економічного добробуту та створення нових можливостей для українців».

Такий поворот подій змінює динаміку і характер виборчої кампанії в цілому, робить дещо вразливими позиції чинного президента США, позначається на його впливі на світовій арені. Так чи інакше, «транзитний стан» нинішнього господаря Білого дому: а) активізує на теренах ЄС ідеї «стратегічної автономії» та «безпекової самодостатності» Європи. Водночас, **за інформацією ЗМІ**, Брюссель опрацьовує комплексну стратегію подолання торгово-економічних конфліктів зі США у випадку перемоги Д. Трампа;

б) провокує активність країни-агресора як на фронті, так і щодо створення євразійської альтернативи ЄС і НАТО; в) сприяє виникненню нових т. зв. «мирних ініціатив» поза українською Формулою миру.

Після ряду виборчих кампаній в Європі вдалося запобігти «правому реваншу» і зберегти солідарність і підтримку Україні. Перше. На рівні Європарламенту зусиллями центристських проєвропейських сил **вдалося утримати контроль** над ключовими посадами, ізолювати ультраправі групи («Європа суверенних націй», «Патріоти за Європу»). На першому пленарному засіданні 16 липня депутати переобрали Р. Метсолу головою Європарламенту, а 18 липня затвердили Урсулу фон дер Ляєн головою Єврокомісії на другий п'ятирічний термін.

Друге. Попри песимістичні прогнози, дострокові парламентські вибори у Франції не призвели до реваншу ультраправої партії «Національне відродження» (Марін Ле Пен). Праві не отримали ключових посад в Національній асамблеї, яку очолила соратниця Е. Макрона – Я. Брон-Піве і не контролюватимуть уряд.

Третє. Перемога на виборах у Великій Британії лейбористської партії, лідер якої К. Стармер очолив новий уряд, довела незмінність і **продовження курсу Лондона** на всебічну допомогу Україні у боротьбі з російською агресією. У липні відбулись активні контакти керівництва двох країн. Своєю чергою, новий уряд Нідерландів на чолі з Д. Схоофом продемонстрував солідарність і політичну підтримку Києва.

Зростає загроза ескалації збройного конфлікту на Близькому Сході. Наприкінці липня терористи угруповання «Хезболла» завдали ракетного удару по Голанських висотах, що спричинило жертви серед мирного населення. У відповідь на теракт Ізраїль атакував низку об'єктів «Хезболли» на території Лівану і **пригрозив** Бейруту руйнівною війною. Своєю чергою з антиізраїльською войовничою **заявою** виступив лідер Туреччини Р. Ердоган. На фоні тривалої

військової операції в Газі і збройного конфлікту з єменськими хуситами, конфлікт Тель-Авіва і Бейрута загрожує новим витком конфронтації та розширення бойових дій в регіоні.

Триває процес поляризації світової спільноти. Ряд подій липня засвідчив поглиблення протистояння на рівні «демократія-авторитаризм». 3-4 липня в Казахстані пройшов Саміт глав держав ШОС, який прийняв до складу цієї організації Білорусь і ухвалив понад 20 угод, у т. ч. «**Астанінську декларацію**». Сенс документу — зміцнення й інституалізація ШОС як противаги ЄС і НАТО, створення т. зв. «євразійської системи безпеки» або «великого євразійського партнерства» (цю формулу лобіює росія) за участю країн ШОС, ЄАЕС, АСЕАН, країн Перської затоки тощо. Наступним кроком формування антизахідного блоку авторитарних держав має стати саміт БРІКС в Казані (жовтень 2024 р.). Загалом, є підстави стверджувати, що ініціатором і модератором цих процесів є альянс Пекіна та Москви. Паралельно, за **оцінками міжнародних спостерігачів**, протягом липня тривало нарощування політичного, військово-технічного, економічного партнерства росії з КНДР і Іраном. Зокрема, наприкінці липня відбулися спільні військово-морські навчання росії та Ірану в Каспійському морі. Своєю чергою, показовим є **склад іноземних гостей** на святкуванні дня в'їзду в Санкт-Петербурзі 28 липня. Військово-морський парад країни-агресора відвідали представники близько 30 «незахідних країн» — Китаю, Індії, Алжиру, В'єтнаму, Венесуели, Куби, Азербайджану, Лівії, Сирії, ОАЕ, ПАР тощо.

Водночас важливою консолідуючою подією колективного Заходу став ювілейний Саміт НАТО (Вашингтон 11-12 липня), який визначив середньострокові пріоритети та напрями зміцнення Альянсу, ухвалив військово-політичні заходи з підтримки України у протистоянні російській агресії. Згодом, 28 липня міністри оборони США, Японії та Республіки Корея підписали **тристоронню угоду** про співпрацю у сфері безпеки, яка є відповіддю на воєнні загрози КНДР та її військової інтеграцію з росією.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ

Воєнна дипломатія Києва, як і раніше, зосереджувалася на: питаннях безпеки

(у т. ч. укладенні відповідних договорів з країнами-союзниками); просуванні власних інтересів та ініціатив і на світовій арені; прискоренні європейської та євроатлантичної інтеграції тощо.

Політичний діалог з іноземними партнерами

На двосторонньому рівні та на полях міжнародних заходів українська сторона намагалася вирішити ряд практичних завдань, пов'язаних в першу чергу з забезпеченням зовнішньої військово-фінансової підтримки, просуванням власних інтересів, розширенням географії міжнародного партнерства. 2 липня до Києва прибув глава угорського уряду В. Орбан. Але, на жаль, ні просування у двосторонніх відносинах, ні на шляху євроінтеграції загалом не відбулося. Значення й ефект візиту угорського лідера було нівельовано його наступними псевдоміротворчими вояжами до Москви та Пекіна, що викликало роздратування і гостру критику в ЄС.

Серед важливих і продуктивних для України контактів і консультацій слід відзначити переговори в Києві з Головою 78-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН Д. Френсісом. Згодом, 7 липня відбулись зустрічі в Одесі з новопризначеними керівниками МЗС і Міноборони Великої Британії та Нідерландів. Наступного дня у Варшаві пройшли переговори на вищому рівні з президентом і прем'єр-міністром Польщі, за підсумками яких було оголошено про надання Україні нового пакету воєнної допомоги.

Результативним був візит української делегації до США на саміт НАТО. Крім участі в саміті відбулись переговори президентів США та України, українська сторона провела ряд зустрічей з лідерами демократів і республіканців у Конгресі, з політиками і підприємцями США. Також пройшли консультації з канцлером Німеччини, президентами Словаччини і Чехії, з прем'єр-міністрами Італії, Канади, Люксембургу. Уперше президент України провів зустріч у п'ятисторонньому форматі з лідерами індо-тихоокеанських держав — партнерів НАТО: президентом Республіки Корея, прем'єр-міністрами Нової Зеландії та Японії, заступником прем'єр-міністра Австралії.

Своєю чергою інтенсивними були контакти з іноземними візаві на полях IV саміту

Європейської політичної спільноти у Великій Британії (18 липня). В. Зеленський зустрівся з президентом Сербії, прем'єр-міністрами Великої Британії, Данії, Іспанії, Словенії, виступив на засіданні британського уряду тощо. У рамках візиту була підписана угода між міністерствами оборони України та Великої Британії щодо кредитної підтримки оборонного сектору України.

Серед інших важливих міжнародних контактів, які матимуть значення на перспективу, слід відзначити переговори В. Зеленського з Д. Трампом, візит глави МЗС України Д. Кулеби до Пекіна тощо. Паралельно протягом місяця тривали контакти і консультації з урядовцями Індії, Молдови, ряду країн ЄС, високопоставленими представниками ООН, Ватикану тощо.

Просування українських інтересів та ініціатив на світовій арені

Серед основних напрямів діяльності української дипломатії слід відзначити наступні.

Перше. Головним пріоритетом є забезпечення поставок зброї та зміцнення протиповітряної оборони. У цьому плані позитивними були результати згаданого вище **саміту НАТО**. Країни-союзники оголосили про передачу Україні п'яти комплексів ППО, узгоджено бюджет військової допомоги Україні у розмірі €40 млрд на 2025 р., запроваджені нові механізми Альянсу щодо координації

постачання військового обладнання і навчання українських військових (NSATU) тощо. Водночас, протягом липня ряд країн оголосили про надання Києву чергових траншів військово-технічної допомоги. Зокрема, пакет США склав \$225 млн. Україна отримала від Німеччини комплекс Patriot, від Естонії – ЗПК Mistral, Латвія оголосила про передачу Україні 2 500 безпілотників. Чергову військову допомогу нашій країні направили Канада, Нідерланди, Норвегія, Австралія тощо.

Але слід зазначити, що суттєво послаблюють оборонні можливості України хронічні проблеми, пов'язані з регулярністю поставок зброї та обмеження щодо її використання проти агресора тощо.

Друге. Продовжується процес підготовки та укладення безпекових угод з країнами-союзниками. У липні було підписано ряд двосторонніх угод про співробітництво у сфері безпеки з **Польщею**, Люксембургом, Румунією, Чехією, Словенією. Загалом, станом на липень 2024 р., укладені угоди з 24 країнами світу і нині готуються до підписання аналогічні документи з рядом інших держав-партнерів. Водночас 12 липня в рамках саміту НАТО, лідери 23 країн світу і керівництво ЄС підписали багатосторонній документ **«Український компакт»** (Ukraine Compact), що містить зобов'язання щодо підтримки України у сфері безпеки та оборони, постачання військової техніки, навчання ЗСУ, сприяння розвитку оборонної промисловості тощо.

Третє. Офіційний Київ розпочав новий етап просування українського мирного плану. Керівництво країни **наголошує** на намірах в серпні розпочати роботу в консультативних групах (орієнтовно в Катарі та Туреччині) за підсумками першого Саміту миру, опрацювати всі 10 пунктів Формули миру і провести другий саміт наприкінці 2024 р. в одній з країн Глобального Півдня. **За словами** В. Зеленського, «терпіння, підтримка і дипломатичний тиск – три фактори справедливого закінчення війни... якщо США та європейські країни збережуть єдність, це посилить тиск і покаже Москві, що шансів немає». Отже, наміри провести саміт до президентських виборів в США зрозумілі, але досвід організації першого саміту свідчить про небезпечність і ризики підготовки важливого масштабного заходу у форсованому режимі на фоні складної геополітичної кон'юнктури.

Четверте. Триває процес політико-правового засудження російської інтервенції проти України і міжнародної ізоляції країни-агресора: а) в липні росію не обрали до одного з головних органів ООН – Економічної і соціальної ради ООН (ЕКОСОП); б) внаслідок активної проукраїнської позиції національних делегацій ОБСЄ, ухвалення резолюцій щодо засудження політики геноциду росії проти України, країна-агресор була змушена **припинити участь** у Парламентській Асамблеї ОБСЄ; в) 11 липня ГА ООН ухвалила українську **резолюцію «Безпека та захищеність ядерних об'єктів України, включаючи Запорізьку АЕС»**, в якій наголошується на необхідності демілітаризації та деокупації Запорізької АЕС у зв'язку з невиконанням росією резолюцій керівних органів МАГАТЕ.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ НАПРЯМ

У липні на європейському напрямі спостерігалися позитивні та проблемні тенденції. З одного боку, як було згадано вище, керівні посади в інституціях ЄС отримали політики, що підтримують Україну та її рух до ЄС. Зокрема, новий склад Європарламенту 17 липня ухвалив резолюцію на підтримку України. 24 липня послы країн ЄС схвалили виділення для України макрофінансової допомоги у розмірі €4,2 млрд за програмою Ukraine Facility. Паралельно Брюссель оголосив про перший транш (€1,5 млрд) Україні за рахунок доходів від заморожених російських активів.

З іншого боку, є підстави очікувати, що Угорщина під час головування в ЄС гальмуватиме євроінтеграцію України. Зокрема, серед **семи пріоритетів** угорського піврічного плану українська тема взагалі не згадується. Водночас офіційний Будапешт тривалий час блокує виплату Україні €6,5 млрд з Європейського фонду миру. Також в липні виник локальний конфлікт України з Будапештом і Братиславою через блокування Києвом транзиту нафти російської компанії «Лукойл» до Східної Європи.

Загалом, можна прогнозувати, що нинішнє головування Угорщини в ЄС провокуватиме конфліктність і напругу на теренах Євросоюзу з огляду на деструктивні заяви і дії керівництва цієї країни (зокрема, в липні Будапешт вирішив спростити візовий режим для росіян і білорусів).

З іншого боку, певна «пауза» в євроінтеграційному процесі виникла з об'єктивних причин – нині триває процес формування нового складу Єврокомісії. Причому планується створити нові посади, зокрема, єврокомісара з оборонних питань. Подальший діалог щодо приєднання України до ЄС, за попередніми оцінками, почнеться восени цього року.

Загалом, події липня дають підстави для наступних спостережень і висновків. У липні спостерігалося певне зростання геополітичної турбулентності, пов'язане з ходом виборів в США, загостренням конфлікту на Близькому Сході тощо. Паралельно активізувалися зусилля країни-агресора та її партнерів щодо формування альтернативного колективному Заходу євразійського альянсу авторитарних країн.

У цих умовах логічними та стратегічно виправданими виглядають зусилля української сторони щодо: а) договірно-правового закріплення довгострокових зобов'язань з боку країн-союзників стосовно політичної, воєнної, фінансово-економічної допомоги на середньострокову перспективу; б) подальшого утвердження серед світової спільноти Формули миру як єдиного шляху припинення російської агресії; в) активізації продуктивного діалогу з чинним керівництвом США та кандидатами на президентський пост для забезпечення стабільної двопартійної підтримки; г) зміцнення солідарності й єдності коаліції країн світу, що підтримує Україну у боротьбі з російською агресією.

РІШЕННЯ

У середині липня відбулося представлення ухваленої наприкінці червня **бюджетної декларації** на три наступні роки. Важливість вказаної декларації зумовлена тим, що документ стане базою для середньострокового бюджетного планування та основою для бюджетів 2025–2027 рр. Хоча доцільність документу може викликати сумніви через високий ступінь невизначеності, спричинений війною України проти російського агресора, однак він (документ) надає урядові бачення та орієнтири стосовно напрямів соціально-економічної політики.

Центральне місце у бюджетній декларації займають **урядові прогнози** у частині зростання ВВП, бюджетних доходів і видатків, розміру мінімальних зарплати та пенсії, цінової динаміки, курсу гривні та ін.

Звернемо увагу на деякі базові макропоказники. Так, реальний ВВП у 2025 р. підвищиться лише на 2,7% через руйнування енергетичної інфраструктури (стосовно оцінок 2024 р. див. далі, підрозділ «Події, процеси...»). Інфляцію (за припущенням) приборкати не вдасться – у 2025–2027 рр. в середньому вона становитиме 8,6%. Імовірно підвищення цін пов'язане із складною безпековою та міграційною ситуацією, девальваційним тиском, а також з високим рівнем невизначеності щодо міжнародної допомоги.

У частині надходжень до бюджетів поки ставки основних податків (ПДВ, ПДФО, податку на прибуток підприємств) у Бюджетній декларації уряд залишив незмінними. Водночас у документі анонсували «розроблення додаткового пакета заходів, які б забезпечили державні фінанси ресурсом в обсязі близько 340 млрд грн щороку», що, напевне, потребуватиме підвищення фактичного рівня основних ставок.

У частині видатків держбюджету їх обсяги у 2025–2027 рр. мають становити в середньому

по 4 трлн грн порівняно з 3,3 трлн грн у 2024 р. Близько 50% планують витратити на сектор безпеки та оборони, 23,9% – на загальнодержавні функції, 12,2% – на соціальну сферу. Зауважимо, фіксований прожитковий мінімум та розмір мінімальної пенсії (2 361 грн) **стримають збільшення** видатків на пенсійні та соціальні виплати з бюджету. Тобто в реальному обчисленні соціальні видатки помітно зменшаться, що означатиме суттєве зниження добробуту громадян з низькими доходами.

Представлення бюджетної декларації також зумовлено тим, що 16 липня Місія МВФ **розпочала переговори** з Україною. Дискусії фокусуватимуться на податково-бюджетних планах влади на друге півріччя поточного року та середньострокову перспективу. Додаткові ускладнення можуть виникнути у зв'язку з тим, що МВФ за підсумками четвертого перегляду програми розширеного фінансування EFF України **оновив** базовий сценарій розвитку України у 2024 р. Якщо раніше Фонд прогнозував зростання ВВП на 3–4%, то тепер цей показник зменшено до 2,5–3,5%. Крім гальмування відновлення з цим пов'язані ризики зменшення надходжень до бюджетів.

Приборкання таких ризиків не буде простим завданням для уряду. Так, Кабмін схвалив проект закону про внесення змін до державного бюджету на 2024 р., яким (законопроект) пропонується **скоригувати видаткову частину** загального фонду державного бюджету на 434,6 млрд грн. Найбільше з цих коштів планують спрямувати на військову техніку – 256,1 млрд грн.

Покрити ж відповідні витрати в Кабміні пропонують шляхом збільшення надходжень, (як перший крок) насамперед **підвищенням акцизного податку**. Вірогідно, відповідні нормативні рішення будуть ухвалені вже найближчими місяцями.

В таких умовах стає цілком зрозуміло, що уряд націлений загалом на більш значне

підвищення податків. Так, раніше в уряді розглядався варіант **підвищення розміру ставок** податку на додану вартість (ПДВ) та військового збору (зокрема, зростання першого на 3 п. п. до 23%, другого – на 3,5 п. п. до 5%). За **деякими оцінками** таке підвищення ставки ПДВ потенційно могло б принести держбюджету додаткові 93 млрд грн у річному вимірі. Однак це спричинить пригнічення споживчого попиту, прямий інфляційний тиск та зростання привабливості «експортних» схем з податковим кредитом (зокрема, маючи нульові зобов'язання з ПДВ, деякі експортери завищуватимуть обсяги приданих товарів з ПДВ, аби отримати відшкодування).

Поки варіанти таких проектів дискутуються, оскільки бізнес та експертна спільнота виступають проти підвищення податкового тиску (оскільки негативно вплине на спроможність до соціально-економічного відновлення), натомість увага уряду зосереджена на ухваленні законопроекту про **підвищення ставок військового збору**. У цьому контексті звернемо увагу, що для фізичних осіб це стосуватиметься підвищення ставок до 5% від доходів і 5% на послуги мобільного зв'язку (докладніше див. розділ «Соціальна сфера»).

В той час, коли внутрішні урядові накреслення посилення стійкості економічного середовища країни мають суттєві суперечності, уряди країн-партнерів України продовжують вживати заходів, щоб зміцнити довіру інвесторів і допомогти залучити капітал у приватний сектор України. Так, за **повідомленням** Міністерства економіки України, відбулося ухвалення оновленої Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою (CUFTA), яка набуває чинності 1 липня і сприятиме підвищенню ефективності для працівників, підприємств і споживачів обох країн, підсилюючи торговельну та економічну співпрацю. Вказана угода **замінить попередню**, яка діяла з 2017 р.

Особливістю є те, що оновлена угода має значно ширше охоплення. Зокрема, передбачає лібералізацію ринку послуг на основі негативного списку, що дозволяє усі види послуг, не обмежені угодою, і підсилює захист інвестицій новими комплексними та сучасними інструментами, що сприяє

максимальному розвитку торгівлі послугами між українськими й канадськими компаніями.

Оновлена угода CUFTA також сприятиме будівництву вільної та відкритої цифрової екосистеми економіки та сприятиме розвитку цифрових технологій. Вона передбачає використання компонентів із ЄС, Британії, Ізраїлю для товарів, що експортуються до Канади без мит, і має високий рівень стандартів у сферах довіри.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Як вказувалось раніше, за оцінками і прогнозами НБУ, представленими у квітневому інфляційному звіті, **відновлення економіки триватиме**, хоча буде стриманим. Такі припущення підтверджуються на практиці.

Зокрема, міністерство економіки **оцінило** зростання внутрішнього валового продукту (ВВП) у червні на рівні 1,1% ($\pm 1\%$) порівняно з червнем минулого року. Важливим є те, що попри негативні чинники (насамперед – відключення електроенергії через її дефіцит), **економічне відновлення продовжується**. Це може пов'язуватись з набутим високим рівнем адаптивності національної економіки до складних умов і досвіду реагування на кризові виклики.

Також серед позитивних факторів нинішньої економічної динаміки слід вказати на високі темпи експорту продукції гірничо-металургійного комплексу, що дещо неочікувано, зважаючи на масштабні руйнування і складнощі з енергопостачанням.

Загалом за перше півріччя **зростання ВВП оцінюється на рівні 4,1% [$\pm 1\%$]** порівняно з таким же періодом минулого року. Відтак, динаміка зростання економіки за перші шість місяців року наразі відповідає оновленому урядовому прогнозу, згідно з яким зростання реального ВВП за підсумками 2024 р. очікується на рівні 3,5%.

Втім, як вказувалось, є певним чином неочікувані саме позитивні сигнали, зокрема у металургії. Так, у січні-червні 2024 р. **українські металургійні підприємства** виробили 3 140 тис. т металопрокату, що становить 132,3% від обсягів аналогічного періоду 2023 р. З цього обсягу, за даними Державної

митної служби, було експортовано близько 1 996 тис. т або 63,6%. Тобто галузь не лише нарощує обсяги виробництва, а й поступово повертається на світові ринки, що вкрай важливо для оздоровлення вітчизняного загального економічного простору.

Однак на реальні показники ВВП у II п/р може негативно впливати зростання інфляції. Так, Індекс споживчих цін у червні 2024 р. у річному вираженні [прискорився](#) з 3,3% до 4,8%. Різке зростання у червні пов'язане із підвищенням тарифів на електроенергію на 63,6%. Зростання вартості електроенергії у наступні місяці посилюватиме інфляційний тиск практично у всіх сферах вітчизняної економіки.

Поряд з цим, вітчизняна економіка продовжує отримувати суттєву партнерську підтримку. Так, Україна [отримала від Європейського Союзу](#) черговий транш фінансової підтримки в розмірі €1,9 млрд за програмою Ukraine Facility. Відтак, [загальна бюджетна підтримка ЄС](#) з початку цього року вже досягла майже €8 млрд.

Доречно нагадати, що ще 20 березня Єврокомісія переказала Україні перший транш з Ukraine Facility обсягом €4,5 млрд.

Більше того, у липні відбулася **знакова подія** – Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн [повідомила](#) про те, що ЄС [передав Україні транш](#) у розмірі €1,5 млрд з прибутку від заморожених російських активів. Кошти призначені для підтримки оборони та відновлення України. Цей крок Євросоюзу засвідчує його послідовність і непохитність у стратегічній підтримці України.

Підкреслимо, транші від міжнародних фінансових установ сьогодні відіграють вирішальну роль у підтримці вартості гривні. Після того, як курс перевищив психологічно важливий рівень у 41 грн, стало зрозуміло, що у літні місяці девальваційний тиск на гривню [посилюватимуть наступні чинники](#):

- ✓ невирішене питання реструктуризації зовнішніх боргів та спекуляції навколо

теми дефолту провокуватимуть спроби погойдати курс;

- ✓ подальше зростання дефіциту бюджету на тлі збільшення зростаючих витрат на війну;
- ✓ активізація покупців валюти (як на рівні бізнесу, так і фізосіб) на побоюваннях подальшого стрибка курсу та розкручування інфляції (як вказувалось, інфляція помітно зросла у червні).

Крім валютних негараздів, для України посилюються боргові ризики. За [даними Міністерства фінансів](#), сукупний державний борг України у травні 2024 р. зріс одразу на 104,7 млрд грн – до 6,12 трлн грн. Водночас скоротився у доларовому еквіваленті на \$0,53 млрд.

При цьому, зовнішній борг становив 4 161,5 млрд грн або \$100,8 млрд, або 68,1% загальної суми. Внутрішній борг – 1 636,3 млрд грн або \$44,4 млрд, що становить 26,8%.

Раніше [Україна підписала угоду](#) із США та рядом інших провідних країн про відтермінування виплат за держборгом. Укладання зазначеної угоди було передбачено Меморандумом про взаєморозуміння щодо призупинення виплат за державним боргом із групою офіційних кредиторів України з країн G7 та Паризького клубу.

Поряд з цим, Україна продовжує шукати шляхи домовленостей з приватними кредиторами (про реструктуризацію). Для запобігання безпосереднього дефолту, Верховна Рада [ухвалила законопроект](#), який дозволяє уряду призупиняти виплати за зовнішнім державним боргом до 1 жовтня 2024 р. або до завершення переговорів про реструктуризацію.

Зважаючи на підтримку України міжнародними фінансовими інститутами і провідними розвинутими країнами, є підстави очікувати, що боргове питання загалом і реструктуризації зокрема, матимуть позитивні для України вирішення.

IV.

ЕНЕРГЕТИКА УКРАЇНИ В ЛИПНІ 2024 р.

У липні в Об'єднаній енергетичній системі України спостерігався значний дефіцит електроенергії, спричинений шкодою, завданою масованими російськими атаками та зростанням споживання через аномальну спеку. Стабілізаційні відключення тривали впродовж 94% годин місяця. Через бойові дії й технічні причини знеструмленими були в середньому 505 населених пунктів (+45 порівняно з попереднім місяцем), додатково, через погодні умови — до 374 (18 липня). Близько двохсот із них перебували без енергопостачання більше, ніж одну добу.

Збалансувати систему вдалося лише 29 липня завдяки **достроковому** завершенню регламентних робіт на двох енергоблоках АЕС, сезонно високому рівню генерації на СЕС і скороченню споживання внаслідок зниження денної температури повітря з 35–37 до 25–27°C.

Упродовж звітної періоду в Україні генерувалося 8,3–9,3 ГВт електроенергії щоднини (у 2021 р. — до 18 ГВт). На АЕС припадало 55% генерації, станції на ВДЕ — 15%, ТЕС — 13%, ГЕС — 9%, ТЕЦ — 8%. Відновлювані джерела зберегли друге місце у структурі генерації. Комерційний експорт електроенергії не здійснювався. Імпорт потужністю 1,2–1,7 ГВт надходив із Молдови, Польщі, Словаччини, Румунії та Угорщини. 5 липня Україна отримала рекордні 35,9 ГВт год енергії. З другої декади місяця нарощування імпорту стало неможливим через зростання споживання в Європі.

Останні дні липня, впродовж яких у більшості регіонів України не застосовувалися графіки стабілізаційних вимкнень, могли сформувати хибне уявлення, що всі проблеми в енергетиці вирішені, а обмеження у споживанні будуть скасовані. Проте навіть за умов функціонування всіх дев'яти енергоблоків АЕС (зараз працюють сім), часткового відновлення пошкоджених і встановлення нових енергетичних установок сумарною потужністю до 4 ГВт, нестача енергії впродовж осінньо-зимового періоду 2024–2025 рр. становитиме від 3 до 5 ГВт.

Щоб зменшити цей небаланс, органи влади **зосередили** ресурси за п'ятьма напрямками підготовки до опалювального сезону 2024–2025 рр. — забезпеченні протиракетної й протиповітряної оборони інфраструктурних об'єктів; відновленні генерації, передачі й розподілу; децентралізації енергетичної системи; збільшенні пропускної спроможності міждержавних перетинів; залученні коштів від іноземних партнерів.

За **рішенням** Ставки Верховного Головнокомандувача, Генеральний штаб Збройних сил України **вжив** заходів із прикриття об'єктів енергетичної інфраструктури, зокрема тих, де відбуваються ремонтні й відновлювальні роботи. Заплановано до жовтня **запустити** всі дев'ять енергоблоків АЕС і **відновити** 60–70% теплової генерації, зруйнованої російськими атаками. **Очікується** встановлення 370 модульних котелень і 380 когенераційних установок. Планується збільшити пропускну спроможність міждержавних перетинів із 1,7 до 2,0 ГВт і зняти більшість обмежень у використанні наявної потужності.

Ухвалено закони, які тимчасово:

✓ **дозволяють** провадити господарську діяльність у період дії воєнного стану без отримання документів дозвільного характеру, лише на підставі подання у відповідні органи декларації про провадження такої діяльності;

✓ звільняють від оподаткування **податком на додану вартість** і **ввізним митом** імпортовані в Україну турбіни, генератори, інвертори, фотоелектричні панелі, трансформатори, інші товари, ввезені за угодами, що фінансує Секретаріат Енергетичного Співтовариства.

Запрацювали урядові програми безвідсоткового кредитування громадян, а також **програма** «Доступні кредити 5-7-9» на придбання ОСББ і ЖБК обладнання для генерації енергії з альтернативних джерел і пристроїв її збереження. **Запущено** урядову «Гарячу лінію СТРУМ 15-49», що дозволяє отримати інформацію про програми підтримки. **Скасовано** проведення відкритих

торгів під час здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг, потрібних для забезпечення захисту об'єктів енергетичного комплексу. **Спрощено** процедуру приєднання генеруючих установок до електричних мереж. **Розроблено** договір для участі виробників електричної енергії та активних споживачів у спеціальних аукціонах на надання допоміжних послуг і **проведено** їхні тестові сесії в середовищі СУР.

Повідомлено також про схвалення урядом Стратегії розвитку розподіленої генерації на період до 2035 р. та Плану заходів з її реалізації на 2024-2026 рр. Проте через відсутність цих документів у відкритих джерелах проаналізувати та оцінити їхній зміст виявилося неможливим.

Підписано Фінансову угоду між Україною та ЄС, яка регулює одержання впродовж чотирьох років грантової допомоги в обсязі €5,27 млрд за планом Ukraine Facility. **Укладено** договір гарантії з Європейським банком реконструкції та розвитку, за яким НАК «Нафтогаз України» отримає €200 млн на створення стратегічних резервів природного газу. НЕК «Укренерго» **надано** кошти спеціальної програми ЄС Ukraine Investment Facility в обсязі €100 млн, що підуть на модернізацію підстанцій у західних регіонах України й розбудову міждержавних інтерконекторів; закупівлю й постачання нового та відновлення пошкодженого обладнання, а також посилення фізичного захисту підстанцій. **Підписано** Угоду про технічне та фінансове співробітництво між Україною та Бельгією, в рамках якої на відновлення енергетичної й соціальної інфраструктури в Київській та Чернігівській обл. буде спрямовано €150 млн.

Попри успішну реалізацію цих заходів, ситуація в енергетиці залишається складною. Про суттєву нестачу електричної енергії свідчать, зокрема, стрімке зростання її цінних **індексів** (на 65-95% із квітня), їхній аномальний розподіл і велика волатильність (до 90 %).

При цьому до відновлення пошкодженої російськими атаками теплової генерації енергетики не можуть користуватися наявними в них резервами. Через це запаси вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ зросли до максимально можливих 2,7 млн т, а **запаси** газу в підземних сховищах перевищили 10,1 млрд куб. м (з урахуванням ресурсів «довготривалого зберігання»). При цьому в

НАК «Нафтогаз України» **запевнили**, що забезпечать усі потреби генерації, навіть за приєднання до енергетичної системи 1 ГВт нових газопоршневих і газотурбінних установок. **На думку керівництва** компанії, «темпи накопичення газу дають нам змогу оптимістично прогнозувати виконання плану, а саме 13,2 млрд куб. м до 1 листопада».

Завдяки рішенням, ухваленим Кабінетом Міністрів України та НКРЕКП у травні, та обмеженням споживання енергії, **заборгованість** з її оплати виробникам і постачальникам універсальних послуг у липні скоротилася. Втім, щоб вирішити проблему в цілому, потрібно забезпечити платоспроможність усіх учасників ринку – від виробника й постачальника до кінцевого споживача.

На жаль, далі **доручень** РНБО Кабінетові Міністрів справа, як правило, не просувається, хоча «фінансове збалансування» є **«найбільшим викликом**, який нині існує». Сприяти зміні статус-кво допоможе якнайшвидше ухвалення **законопроєкту**, спрямованого на покращення платіжної дисципліни на ринку шляхом відкриття його учасниками поточних рахунків із спеціальним режимом використання, розроблення алгоритму розподілу коштів із них і посилення відповідальності за несанкціонований відбір електричної енергії.

На зовнішньому ринку в липні, дотримуючись вимог **Угоди** про асоціацію з ЄС, ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» забезпечив транзит 43 млн куб. м російського газу на добу. Проте продовжувати контракт з АТ «Газпром» після 31 грудня 2024 р. Україна **намірів не має**, тоді як **заяви** про ймовірне заміщення російського газу азербайджанським мають виключно політичний характер.

Водночас після ухвалення **рішення** РНБО про «повне припинення транзиту ресурсів», що належать ПАТ «Нафтова компанія «ЛУКОЙЛ» (ч. 3 п. 264 Додатка 2), виник конфлікт навколо виконання АТ «Укртрансфат» контракту з АТ «Транснефть», в рамках якого 30-35 тис. т російської нафти на добу прямує на НПЗ Словаччини, Чехії та Угорщини (управляються приватною угорською компанією MOL).

Хоча обсяги транзиту в липні **не змінювалися**, що **підтверджував** оператор словацької нафтотранспортної системи Transpetrol, Словаччина та Угорщина **звинуватили** Україну

в порушенні ч. 2 ст. 276 [Угоди](#) про асоціацію з ЄС у частині заборони однієї зі сторін «переривати або скорочувати існуючі транспортування або транзит енергетичних товарів» (ч. 2). Якщо Україна не скасує [санкції](#), Словаччина обіцяє [заборонити](#) експорт дизельного пального, а Угорщина – [заблокувати](#) виплату державам-членам ЄС €6,5 млрд компенсації за надану нашій державі військову допомогу.

Попри [заяву](#) представника Єврокомісії про відсутність «жодних безпосередніх проблем для двох зацікавлених держав», турбує, що українська сторона [надала](#) перший коментар стосовно ситуації, що склалася, лише через 12 днів після виникнення конфлікту.

Між тим, реалізація погроз Словаччини щодо [припинення](#) експорту дизельного пального може погіршити ситуацію на вітчизняному ринку нафтопродуктів, яку й так ускладнить [підняття](#) з 1 вересня 2024 р. акцизного податку для бензину й дизельного пального на 14 і 27%, відповідно. На тлі сезонно високого попиту та обмеженого пропонування це спричинить подорожчання цих видів пального на автозаправних станціях України на 2,00–2,50 грн/л.

Найбільші ж проблеми очікують ринок скрапленого нафтового газу. На відміну від інших нафтопродуктів, його пропонування скоротиться вже в серпні, що, з урахуванням зростання акцизу одразу на 185% (!), може підняти роздрібні ціни на цей ресурс набагато більше, аніж на очікувані 5,20–5,30 грн/л.

Не виключено, що в вересні співвідношення вартості скрапленого нафтового газу й високооктанового бензину на більшості АЗС зросте з 46 до 60%. Це погіршить фінансовий стан суб'єктів господарювання, що використовують пропан-бутан як пальне для малих комерційних автомобілів, скоротить платоспроможний попит і зробить установлення газобалонного обладнання на транспортні засоби економічно недоцільним.

На жаль, ухвалюючи [закон](#) про «гармонізацію» акцизу, його автори не надали будь-якого фінансово-економічного обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) і не звернули увагу на неповну [відповідність](#) документа acquis ЄС, застереження [аграріїв](#) і [науково-експертного управління](#).

Поряд із цим непокоїть також:

✓ недостатнє інформування громадян про ризики проходження опалювального сезону та введення їх в оману щодо високої ефективності роботи фотоелектричних панелей в осінньо-зимовий період;

✓ підміна встановлення малих енергетичних установок потужністю 1–10 МВт, що працюють на місцевому пальному та приєднанні до розподільних мереж, придбанням генераторів потужністю 5–10 кВт або установок із негарантованою потужністю;

✓ приховування від фахівців змісту ухвалених органами влади нормативно-правових актів, а також замовчування проблем, наявних в енергетичному секторі, супроводжуване [звинуваченнями](#) профільних експертів у «просуванні російських наративів»;

✓ розпорошення дефіцитних ресурсів енергетичних компаній на реалізацію довгострокових проєктів сумнівної ефективності (наприклад, [розбудову](#) котеджного містечка, [підготовку](#) до монтажу обладнання, [постачання](#) техніки для будівельних робіт на енергоблоках 3 і 4 Хмельницької АЕС ще до ухвалення [проєкту](#) закону № 11146 від 3 квітня 2024 р.).

Попри це, зростання щільності протиповітряної й протиракетної оборони України та підвищення [захисту](#) інфраструктурних об'єктів, [дотримання](#) учасниками енергетичних ринків графіків ремонтних і відновлювальних робіт, активність приватних інвесторів у розбудові децентралізованої генерації, порівняно стабільне співвідношення між попитом і пропонуванням товарів і послуг на внутрішньому й зовнішньому ринках дозволяють прогнозувати [покращення](#) ситуації в енергетиці в найближчий місяць. Насамперед це стосується зменшення тривалості стабілізаційних вимкнень із трьох-чотирьох до, щонайбільше, однієї черги.

Подальший розвиток ситуації визначатиметься [швидкістю](#) змінення архітектури енергетичної системи України, яку «потрібно помножити на 100, тоді ми щось устигнемо в усіх без винятку відбудовних процесах», а також темпами [реалізації](#) «значних можливостей для створення нової генерації», що є «в більшості наших регіонів».

Кабмін схвалив зміни до державного бюджету-2024, які передбачають зростання військових видатків майже на 500 млрд грн. За цей законопроект ще має проголосувати Верховна Рада. Майже три чверті суми пропонується забезпечити за рахунок внутрішніх запозичень та перевиконання деяких статей доходів, а ще чверть суми — за рахунок підвищення військового збору та низки акцизів. Це має принести до бюджету додатково до 140 млрд грн.

Анонсоване підвищення податків бізнесу має закрити поточні потреби фронту. Хоча це й суперечить урядовим намірам, викладеним у Національній стратегії доходів, але, за словами Міністра фінансів С. Марченка, існує необхідність забезпечення військових за рахунок внутрішнього ресурсу, оскільки розрив у бюджеті може становити понад 720 млрд грн через інфляцію та збільшення витрат на мобілізацію.

Наприкінці 2023 р. підвищення податків допускалося, але лише в рамках застосування «плану Б», який передбачалося реалізувати у разі скорочення або затримок зовнішнього фінансування держбюджету від США та ЄС. При цьому Голова фінансового комітету Верховної Ради неодноразово запевняв, що до кінця війни вводити нові податки або підвищувати ставки чинних податків влада не планує.

На сьогодні питання фінансування бюджету від партнерів майже вирішено — Україна та ЄС підписали рамкову угоду щодо реалізації програми Ukraine Facility про виділення Україні 50 €млрд на п'ять років (до 2027 р.). У США ухвалено закон про фінансування України майже на \$61 млрд, 7,8 млрд з яких планують направити для підтримки держбюджету. Проте потреба збільшувати надходження до бюджету залишилася: дефіцит держбюджету на 5 місяців склав майже 470 млрд грн, тому на рік вказаних коштів явно не вистачить.

Природно, що урядова ініціатива викликала значний суспільний резонанс. Так, низкою аналітичних центрів України було проаналізовано урядовий Законопроект № 11416 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» та зазначено, що проект містить низку вкрай негативних норм, які завдадуть значних збитків економіці. Зокрема, згаданими аналітичними центрами щодо Проекту КМУ № 11416 висловлюються наступні зауваження:

Підвищення ставки військового збору з 1,5% до 5% — розрахунок Мінфіну є завищеним

та призведе до зниження реальної заробітної плати, подальшої тінізації заробітних плат та пригнічення економічної активності.

Встановлення обов'язку сплати військового збору юридичними особами у розмірі 1% доходу від будь-якої діяльності — є найбільш негативним для економіки, оскільки спотворює конкуренцію, дискримінує українських виробників, демотивує існуючий бізнес до подальших інвестицій, та змусить нових інвесторів переглянути свої бізнес-плани, зменшити прями іноземні інвестиції.

Встановлення обов'язку сплати військового збору ФОП — платниками єдиного податку першої, другої та четвертої групи у розмірі 5% в розрахунок з двох МЗП на місяць — збільшує вдвічі податкове навантаження на платників першої групи єдиного податку.

Щодо урядової ідеї підвищення оподаткування висловились і Американська торговельна палата. За її висновками, запропоновані Урядом зміни податкової політики (Законопроект №11416) не відповідають принципам дотримання податкової справедливості, натомість, можуть призвести до подальшої дискримінації прозорого бізнесу, посилити спотворення конкуренції між платниками податків та податковими ухилянтами, підірвати довіру та сприяти збільшенню тіньової економіки.

І представники аналітичних центрів, і представники бізнесу представили свої бачення щодо джерел додаткових податкових надходжень, де головними підходами є боротьба з тіньовою економікою, ухиленням від сплати податків, підвищення ефективності роботи контролюючих органів, скорочення другорядних видатків державного бюджету, тимчасове підвищення ставок вже існуючих податків, «забезпечення рівних правил для всіх, а не збільшення податків для сумлінних платників податків, які і так несуть найбільший тягар» та ін. Аналогічних оцінок і висновків дійшли й низка інших об'єднань, що представляють бізнес-спільноту.

За таких умов можна очікувати продовження дискусій навколо законопроекту і його непростого проходження у Верховній Раді. Водночас «ціна питання» є дуже високою,

адже йдеться про забезпечення поточних потреб фронту, зволікання з яким матиме серйозні наслідки.

Іншим надзвичайно чутливим для обороноздатності країни та її економіки питанням є питання бронювання військовозобов'язаних. Головна проблема полягає у необхідності знаходження балансу між забезпеченням потреб мобілізації та збереженням нормального функціонування економіки країни в цілому та її оборонного сектору зокрема.

Наразі питання бронювання регулюється [Постановою Кабміну № 76](#), за якою бронюється переважна кількість підприємств. Водночас на те, яким чином здійснюється це бронювання, існує багато нарікань, передусім з боку представників приватних підприємств оборонно-промислової сфери.

Нині **можуть бути заброньовані** працівники органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств та організацій у порядку, встановленому Кабміном.

Постанова Кабміну зараз дозволяє бронювати 50% військовозобов'язаних працівників критично важливих для функціонування економіки підприємств.

У квітні 2024 р. Прем'єр-міністр Денис Шмигаль [дурочив міністерствам оновити постанови](#) про визначення критично важливих підприємств, за якими бронюють військовозобов'язаних. Він заявив, що бронювання має бути справедливим і повинні бути чіткі критерії, за якими визначатимуть такі підприємства.

Одним із шляхів вирішення проблеми є т. зв. економічне бронювання — сплата роботодавцем щомісячно певної суми військового збору за кожного із заброньованих працівників, які стратегічно важливі для діяльності бізнесу.

Наразі розглядаються три основні [моделі економічного бронювання](#):

Парламентська модель — передбачає надання компанії можливості забронювати працівника в разі сплати за нього військового збору в розмірі 20 тис. грн на місяць (додатково до 1,5% військового збору, який сплачується). Таке бронювання передбачається на додачу до бронювання працівників критичних сфер, яке регулюють постанови уряду

Урядова модель — передбачає можливість бронювання військовозобов'язаних, зарплата яких перевищує 35 тис. грн на місяць (сума податків та зборів, сплачена з таких доходів, становить близько 14,5 тис. грн).

Змішана модель — передбачатиме надання можливості забронювати найманих

працівників, зарплати яких перевищують 35 тис. грн, та ФОПів, які сплачуватимуть збір у розмірі 20 тис. грн.

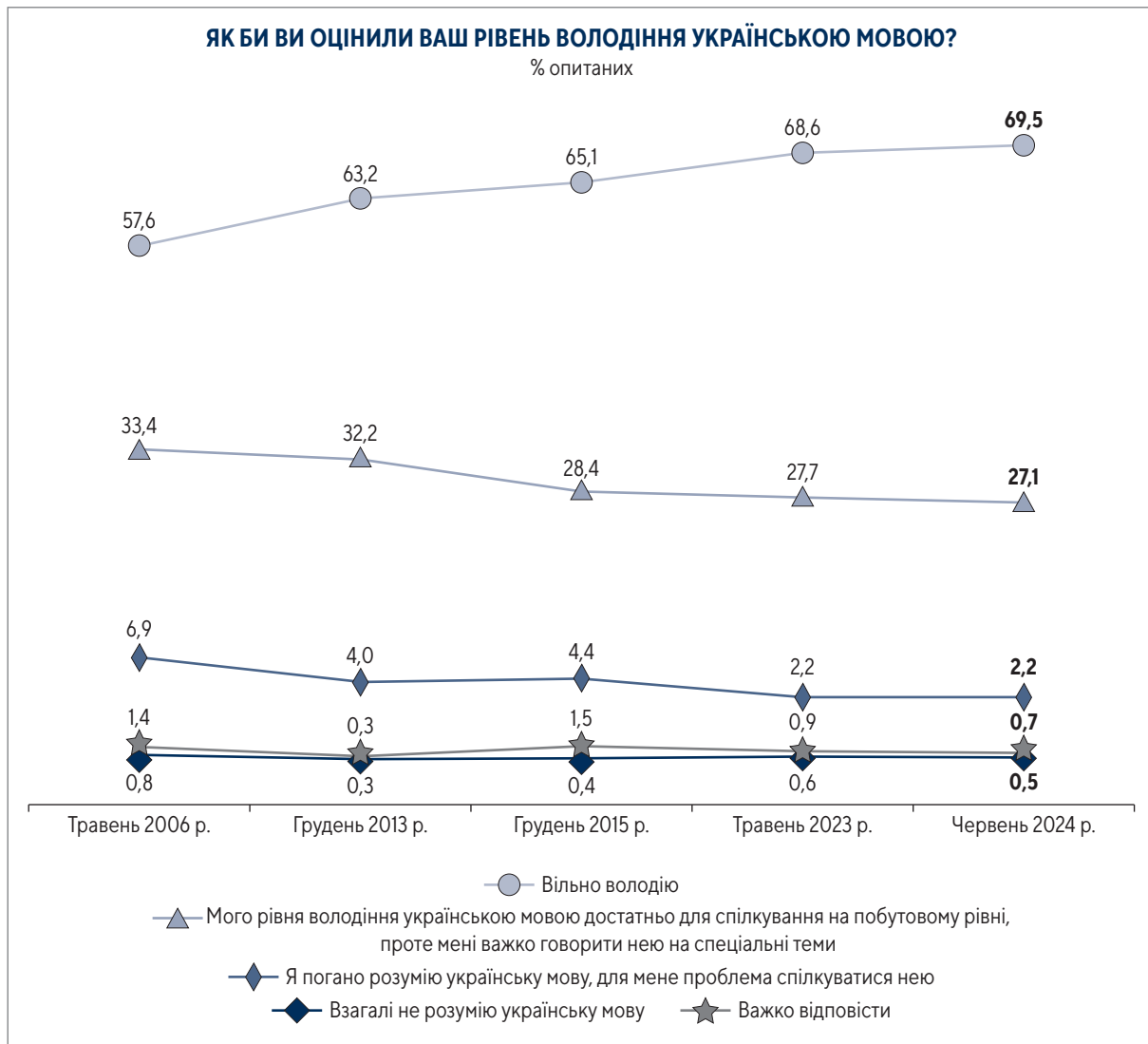
Запровадження економічного бронювання підтримується різними бізнес-асоціаціями України, які перебувають з цих питань у процесі діалогу з Міністерством оборони, Міністерством економіки та іншими урядовими структурами. Очікується, що найближчим часом питання отримає законодавче унормування. Зокрема, у Верховній Раді зареєстровано [Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей сплати військового збору за бронювання військовозобов'язаних](#).

Метою законопроекту заявлено впровадження спеціального збору за бронювання військовозобов'язаних, а саме фізичних осіб-підприємців та/або їх працівників, а також працівників підприємств, установ, організацій. Зазначений інструмент покликаний забезпечити прогнозованість організації бізнесових та виробничих процесів підприємств та, як наслідок, стабільне функціонування економіки в умовах воєнного стану.

Водночас існує застереження, що при запровадженні економічного бронювання не всі маленькі бізнеси (наприклад, СТО) матимуть змогу платити за своїх працівників, водночас їхня діяльність також значною мірою зосереджена на допомозі українським військовим. Тому, як доповнення до «економічного бронювання», була висунута концепція «економічної мобілізації». Вона передбачає бронювання працівників підприємствами за рахунок надання ними безплатних послуг військовим на певні, законодавчо визначені суми (наприклад, «прив'язані» до вартості «економічного бронювання»). [Запровадження економічної мобілізації паралельно з економічним бронюванням передбачає у т. ч. згаданий вище законопроект.](#)

За таких умов цілком ймовірно, що найближчим часом парламент та уряд звернуться до питань законодавчого унормування економічного бронювання та економічної мобілізації. Конкретні параметри відповідних законодавчих змін залежатимуть від діалогу між владою, представниками бізнес-асоціацій та експертної спільноти. Водночас попередній розвиток подій дає надію на те, що у цьому випадку комунікація між зацікавленими партнерами буде кращою, ніж у випадку розгляду змін і доповнень до законодавства про мобілізацію.

VI. ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ¹

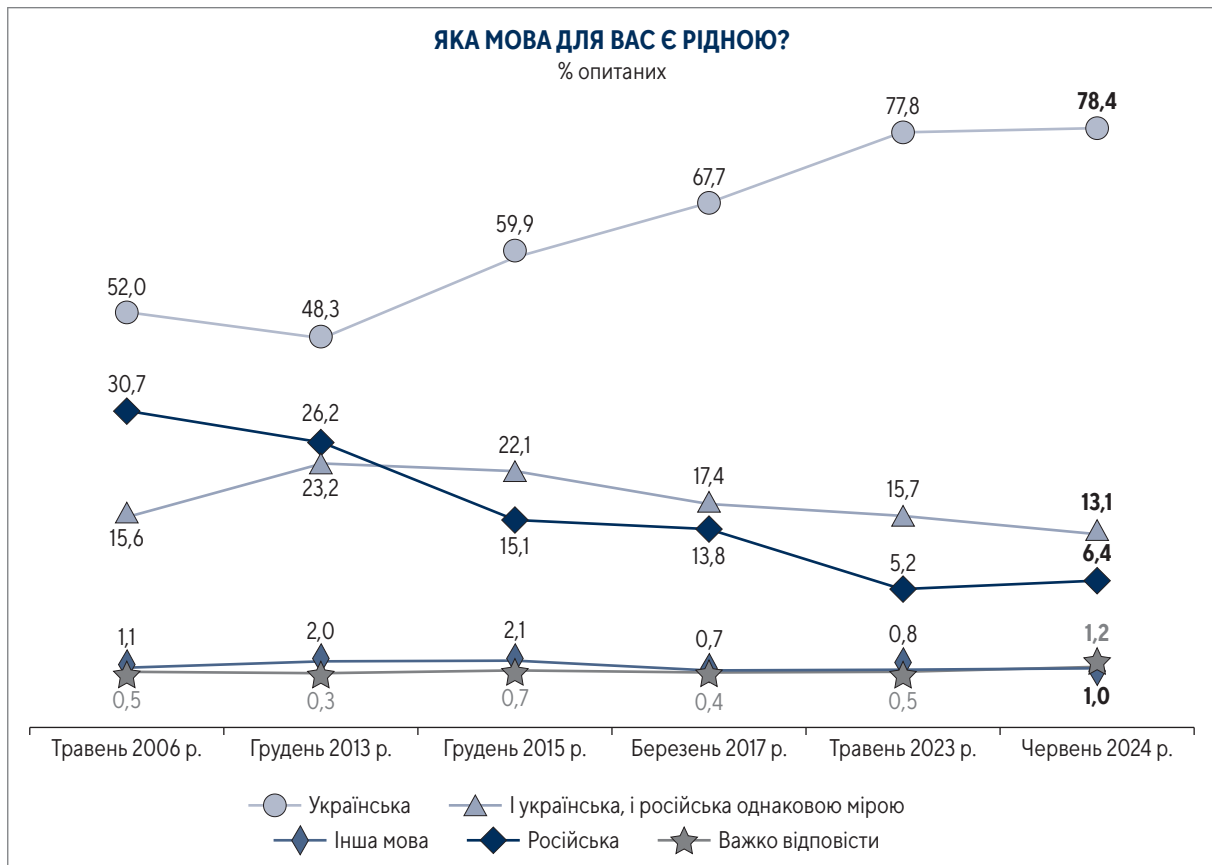

¹ Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 12 червня 2024 р. в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст опитування є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Опитування методом face-to-face проводилося у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обл. та м. Києві (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській обл. – лише на тих територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статево-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2022 р. (за віком, статтю, типом поселення).

Опитано 2 016 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

ЯКОЮ МОВОЮ ВИ В ОСНОВНОМУ РОЗМОВЛЯЄТЕ ВДОМА?

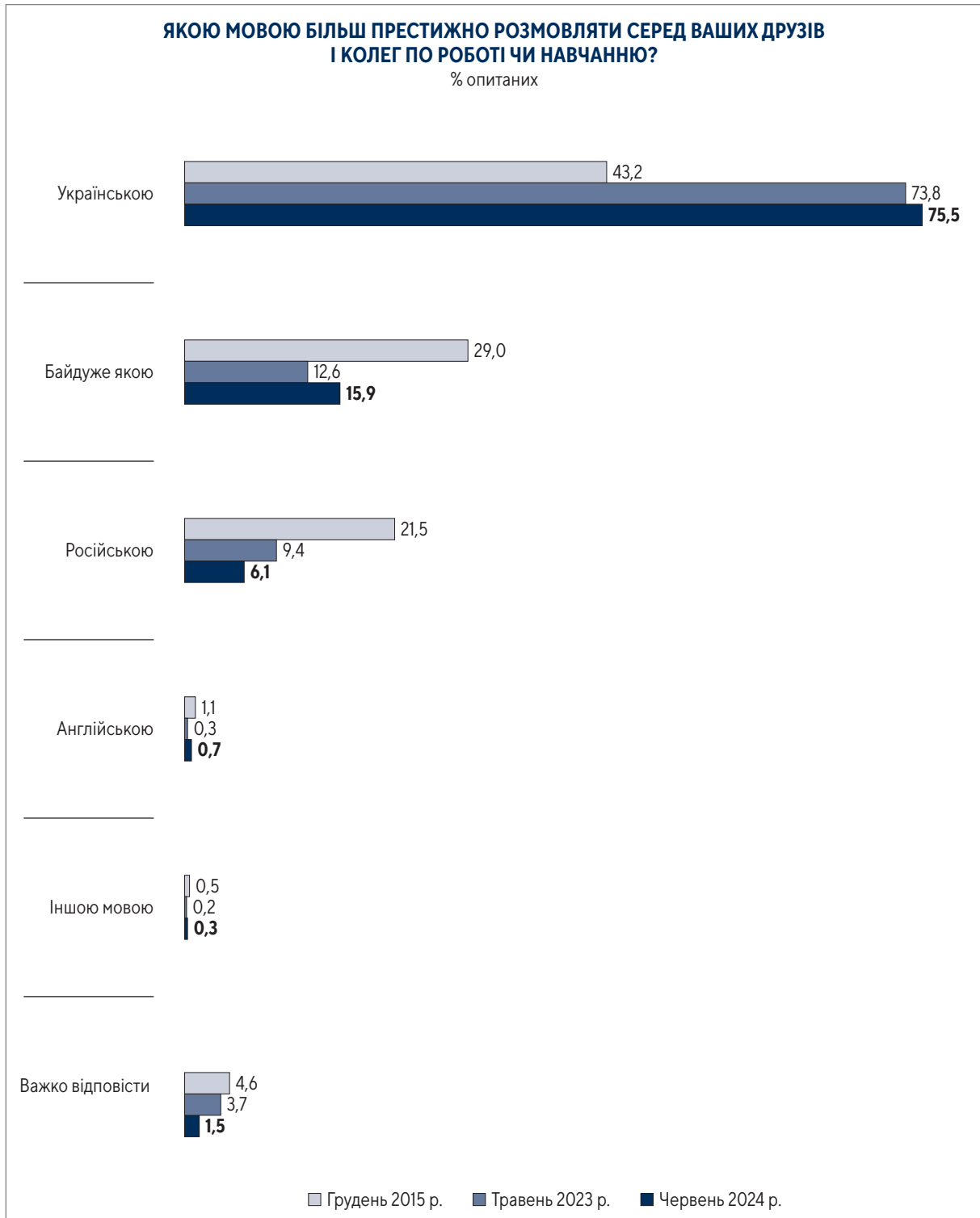
% опитаних

	Травень 2006 р.	Грудень 2015 р.	Травень 2023 р.	Червень 2024 р.
Українською	39,3	44,5	60,1	63,8
Переважно українською	6,7	5,3	7,7	6,7
Іноді українською, іноді російською	14,7	24,7	22,4	17,8
Переважно російською	9,5	11,1	4,1	5,4
Російською	28,1	12,6	5,2	5,6
Іншою мовою	1,0	1,4	0,3	0,5
Важко відповісти	0,8	0,5	0,3	0,4

ЯКОЮ МОВОЮ ВИ СПІЛКУЄТЕСЯ ЗА МЕЖАМИ ВАШОГО ДОМУ, СІМ'Ї (на роботі, навчанні і т. ін.)?

% опитаних

	Грудень 2015 р.	Травень 2023 р.	Червень 2024 р.
Українською	40,3	54,8	63,3
Переважно українською	5,8	10,1	8,3
Іноді українською, іноді російською	28,9	25,9	19,9
Переважно російською	11,4	4,5	3,8
Російською	12,3	3,2	3,8
Іншою мовою	0,8	0,4	0,4
Важко відповісти	0,5	1,1	0,5

Над номером працювали:

Колектив авторів: Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, О. Мельник, М. Міщенко, М. Пашков, О. Пищуліна, В. Омельченко, Г. Рябцев, П. Стецюк, М. Сунгуровський, В. Юрчишин.

Редакційно-видавничий відділ: З. Міщеня, К. Мокляк, Т. Овсяник.

Це видання було представлено Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раств в Україні. Зміст видання є винятковою відповідальністю Раств та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Наша адреса:

01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 33Б, 7-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

е-mail: info@razumkov.org.ua

Вебсторінка: www.razumkov.org.ua

